

Sygn. akt I PUNPP 1/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. P.

przeciwko Uniwersytetowi (...) w Ł.

o odszkodowanie z tytułu naruszenia zasad równego traktowania w zatrudnieniu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych

w dniu 3 lutego 2021 r.,

skargi powoda o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu
Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł.

z dnia 1 grudnia 2017 r., sygn. akt VIII Pa (...),

I. oddala skargę;

**II. zasądza od powoda na rzecz pozwanego 450 zł (czterysta
pięćdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów postępowania.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 1 grudnia 2017 r. zmienił wyrok Sądu
Rejonowego w Ł. z dnia 14 lipca 2017 r. (w którym zasadzono od pozwanego

Uniwersytetu (...) na rzecz powoda M. P. 3.000 zł tytułem odszkodowania z racji naruszenia zasady równego traktowania) i oddalił powództwo.

Sąd odwoławczy przywołał treść obowiązujących przepisów (art. 11² k.p., art. 18^{3a} k.p. i art. 18^{3b} k.p.), a także wyjaśnił ich znaczenie. Podniósł, że powód nie wskazał, według jakiego kryterium miało dojść do dyskryminacji. Zdaniem Sądu Okręgowego decydujące dla rozstrzygnięcia znaczenie należało przypisać art. 118 ust 7 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1842). Wynika z niego, że niedopuszczalne jest wyznaczenie pracownikowi stanowiska pracy, z którym wiązałby się stosunek podległości między osobami bliskimi (małżonkami).

Odnosząc wskazaną zależność do stanu faktycznego sprawy, Sąd odwoławczy stwierdził, że pozwana była uprawniona do zastosowania tej normy prawnej, a zatem zachowanie to nie można traktować jako dyskryminację. Jak wynika ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego pracodawca zorganizował konkurs na stanowisko opiekuna merytorycznego projektu „Analiza [...] - (...)”. Zgłosiło się dwóch kandydatów powód i M. P., który ostatecznie wygrał powyższy konkurs. Okolicznością, które pozbawiła powoda możliwości ewentualnego objęcia stanowiska opiekuna projektu było okoliczność, że kierownikiem tego projektu była jego żona. To zaś oznacza, że na chwilę zgłoszenia swojej kandydatury przez powoda zachodziła potencjalna możliwość ziszczenia się zakazu wynikającego z dyspozycji art. 118 ust. 7 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Zatem okoliczność ta już na wstępie ograniczała kandydaturę powoda. Sąd Okręgowy wskazał, że dziekan ma obowiązek takim sytuacjom zapobiegać. Niedopuszczalne jest zatem wyznaczenie pracownikowi stanowiska, z którym wiązałby się stosunek podległości między wskazanymi osobami. W związku z tym działania pozwanego w zaistniałej sytuacji były jak najbardziej prawidłowe, ponieważ miały na celu uniknięcie powstania ewentualnego stanu podległości służbowej między małżonkami. Odmiennej oceny nie uzasadnia to, że małżonka powoda złożyła oświadczenie, iż w przypadku wybrania powoda na to stanowisko, zrezygnuje z funkcji kierownika projektu. Sąd odwoławczy wskazał, że oświadczenie to stanowi jedynie deklarację, która nie daje gwarancji zrealizowania. W rezultacie, zdaniem Sądu drugiej instancji nie doszło do

dyskryminacji, gdyż przestrzeganie obowiązujących przepisów nie może przemawiać za taką kwalifikacją. Pozwany był w pełni uprawniony a wręcz zobowiązany aby powyższej normy przestrzegać. Zatem, aby nie doprowadzić do ziszczenia się sytuacji opisanej w przepisie podjął trafną decyzję o obsadzeniu stanowiska przez drugiego kandydata startującego w konkursie.

Skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku Sądu Okręgowego wywiódł powód. W jego ocenie wyrok Sądu odwoławczego narusza art. 118 ust. 7 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym w związku z art. 18^{3b} § 1 k.p., art. 18^{3a} § 1 k.p., art. 11² k.p., art. 11³ k.p., przez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że zakaz sformułowany w art. 187 ust. 7 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym ma zastosowanie już na etapie konkursu wyłaniającego kandydata do nawiązania z nim stosunku pracy, podczas gdy przywołana norma uniemożliwia nawiązanie stosunku pracy, który powodowałby powstanie stosunku zależności, a nie etapów wyboru kandydata na stanowisko pracy i w konsekwencji błędnym przyjęciu, że pozwana miała prawo, a nawet obowiązek pominąć kandydaturę powoda w przeprowadzanym konkursie.

Mając na uwadze zgłoszony zarzut skarżący domagał się stwierdzenia, że wyrok Sądu odwoławczego jest niezgodny z prawem – art. 113 § 1 i 2 k.r.o.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nie ma uzasadnionych podstaw.

Wstępnie trzeba wskazać na wady konstrukcyjne skargi. Po pierwsze, skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności wyroku Sądu Okręgowego z art. 113 § 1 i § 2 k.r.o., przepisu tego jednak nie wskazuje w zarzucie kierowanym przeciwko orzeczeniu. Sąd Najwyższy zgodnie z art. 424¹⁰ k.p.c. rozpoznaje skargę w granicach zaskarżenia i w granicach zgłoszonych podstaw. Skoro podstawy są nieadekwatne względem wniosku o stwierdzenie niezgodności wyroku z prawem, to Sąd Najwyższy nie może podzielić skargi i zgodnie z art. 424¹¹ § 2 k.p.c. stwierdzić, że wyrok w zaskarżonym zakresie jest niezgodny z prawem. Dodać w tym miejscu należy, że art. 113 § 1 i § 2 k.r.o. traktuje o utrzymywaniu przez rodziców kontaktów

z dziećmi. Nie trzeba przekonywać, że przepis ten nie koresponduje ze zgłoszonym zarzutem. Natomiast w podstawie skarżący powołuje się na zakaz sformułowany w art. 187 ust. 7 Prawa o szkolnictwie wyższym. Rzecz w tym, że przepis ten nie istnieje (art. 187 tego Prawa nie zawierał ust. 7, a art. 187 określał upoważnienie do wydania rozporządzenia wykonawczego w przedmiocie stypendiów). Skarżącemu zapewne chodziło o art. 118 ust. 7 Prawa o szkolnictwie wyższym, Sąd Najwyższy nie ma jednak obowiązku domyślać się takiej kwalifikacji i za stronę jej rekonstruować. Wskazane wady samoistnie przesądzą o nietrafności skargi.

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje od orzeczenia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, gdy przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego orzeczenia w drodze przysługujących środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Skarga jest środkiem prawnym, który - w razie jej uwzględnienia - może stanowić podstawę wystąpienia z powództwem przeciwko Skarbowi Państwa o naprawienie szkody wyrządzonej orzeczeniem (art. 417¹ § 2 k.c.). Jej trafność nie prowadzi do zmiany (uchylenia) prawomocnego orzeczenia, lecz jedynie do stwierdzenia jego niezgodności z prawem (art. 424¹¹ § 2 k.p.c.), umożliwiając stronie wystąpienie przeciwko Skarbowi Państwa z żądaniem naprawienia szkody. Sąd Najwyższy w dotychczasowym orzecznictwie wielokrotnie wypowiadał się na temat przesłanek uwzględnienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, podkreślając nadzwyczajny charakter tego środka. W wyroku z dnia 13 grudnia 2005 r., (II BP 3/05, OSNP 2006 nr 21-22, poz. 323) stwierdził, że niezgodne z prawem w rozumieniu art. 424⁴ k.p.c. jest orzeczenie krzywdzące stronę przez rozstrzygnięcie sprzeczne z jednoznacznie rozumianym przepisem prawa, regulującym określone uprawnienie lub obowiązek. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 r., (II BP 6/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 42) przyjęto, że skarga może być uwzględniona tylko wówczas, gdy naruszenie prawa ma charakter kwalifikowany i elementarny. Z tego względu skarga nie może być traktowana jako środek prowadzący do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w odniesieniu do każdego wadliwego wyroku sądu. Niezgodność orzeczenia z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. może wynikać tylko z oczywistych błędów

sądu, spowodowanych rażącym naruszeniem zasad wykładni lub stosowania prawa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007 nr 1, poz. 17). Dlatego skargę uzasadnia tylko dokonanie przez sąd wykładni prawa sprzecznej z treścią przepisu, nie uwzględniającej innych regulacji prawnych, naruszającej zasady utrwalone w orzecznictwie, a nadto bez ustosunkowania się do prawnej argumentacji strony (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2006 r., III BP 2/06, OSNP 2007 nr 9-10, poz. 127). Za niezgodne z prawem mogą więc być uznane orzeczenia sądowe zawierające rozstrzygnięcia wyraźnie sprzeczne z przepisami prawa, których interpretacja, zastosowanie lub niezastosowanie nie powinny sprawiać istotnych trudności na gruncie powszechnie obowiązujących zasad wykładni lub stosowania prawa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2006 r., I BP 10/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 274) lub orzeczenia oczywiście sprzeczne z obowiązującymi standardami orzekania, które zostały wydane po dokonaniu oczywiście błędnej wykładni lub wadliwego zastosowania prawa, co można stwierdzić „na pierwszy rzut oka”, bez wnikania w szczegóły sprawy i bez potrzeby prowadzenia głębszej analizy prawniczej (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 grudnia 2006 r., I BP 13/06, *Monitor Prawa Pracy* 2007 nr 5, s. 253, z dnia 9 lipca 2008 r., I BP 1/08, LEX nr 1214321).

Biorąc pod uwagę wskazane wyznaczniki trudno twierdzić, że rozumienie przez Sąd odwoławczy art. 118 ust. 7 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym jest w tym znaczeniu wadliwe. Zastosowanie językowo-logicznej wykładni przepisu prowadzi do wniosku, że zawarty w nim zakaz („nie może powstać stosunek bezpośredniej podległości służbowej”) nie dotyczy tylko momentu nawiązania stosunku pracy. Czym innym jest bowiem powstanie stosunku bezpośredniej podległości, a czym innym nawiązanie więzi prawnej, która skutkuje taką zależnością. Do przeciwnych wniosków można natomiast dojść po zastosowaniu wykładni systemowej. Opiera się ona na spostrzeżeniu, że poprzedzające ust. 7 jednostki redakcyjne art. 118 Prawa o szkolnictwie wyższym odnoszą się do nawiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim. Przedstawione rozbieżne konkluzje podlegają dyrektywom preferencji. W polskim systemie prawnym obowiązuje zasada pierwszeństwa wykładni językowej. Dopiero, gdy jej zastosowanie nie prowadzi do jednoznacznych wniosków, możliwe jest subsydiarne

posłużenie się metodami interpretacji systemowej lub funkcjonalnej. Dodać do tego trzeba, że argument systemowy odwołujący się do systematyki wewnętrznej przepisu nie ma charakteru pewnego. Nie jest wykluczone, że prawodawca poszczególne elementy danego artykułu podporządkowuje temu samemu zakresowi podmiotowemu lub przedmiotowemu. Oznacza to, że zakres przedmiotowy, jakim jest kwestia nawiązania stosunku pracy, choć dominujący w art. 118 ust. 1-6 Prawa o szkolnictwie wyższym, jest wiążąca również dla art. 118 ust. 7 tego Prawa. Możliwe jest także przeciwne wnioskowanie. Polega ono na twierdzeniu, że z wyraźnego (językowego) upoważnienia ustawodawcy zakres przedmiotowy art. 118 ust. 7 Prawa o szkolnictwie wyższym został rozszerzony w porównaniu z art. 118 ust. 1-6 tego Prawa.

Po tej analizie staje się jasne, że zarzut sformułowany w skardze powoda nie został potwierdzony, a tym bardziej trudno go kwalifikować jako oczywistą obrazę przepisu prawa. Z omawianego przepisu nie da się bowiem wyprowadzić jednoznacznego wniosku, że ma on zastosowanie tylko do etapu nawiązania stosunku pracy, nie stosuje się go jednak do fazy konkursowej, mającej na celu wyłonienie kandydata do zatrudnienia. W rozpoznawanej sprawie nie chodziło zresztą o wykreowanie pracowniczej więzi prawnej, ale o powierzenie powodowi w ramach istniejącego stosunku pracy dodatkowej funkcji. Podzielenie w tych okolicznościach stanowiska powoda prowadziłoby do paradoksu. Pracodawca nie mógłby nawiązać stosunku pracy z nauczycielem akademickim, którego skutkiem byłaby bezpośrednia zależność służbowa z osobą mu bliską, miałby jednak prawo do powierzenia mu dodatkowej funkcji, która skutkowałaby taką zależnością.

Na podstawie przeprowadzonego wywodu za prawidłowe należy uznać stanowisko Sądu odwoławczego, że nie ma charakteru dyskryminującego (skutkującego nierównym traktowaniem) niewybranie w trakcie konkursu pracownika na opiekuna merytorycznego projektu badawczego, jeśli jego żona zajmuje stanowisko kierownika tego projektu, a wytypowanie prowadziłoby do powstania bezpośredniej zależności służbowej między małżonkami. Po tej konkluzji staje się jasne, że skargę należało na podstawie art. 424¹¹ § 1 k.p.c. oddalić. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c.

